

งานเสวนา

ชีวิตดี อนาคตปัง ด้วยพลังปาเศรษฐกิจ

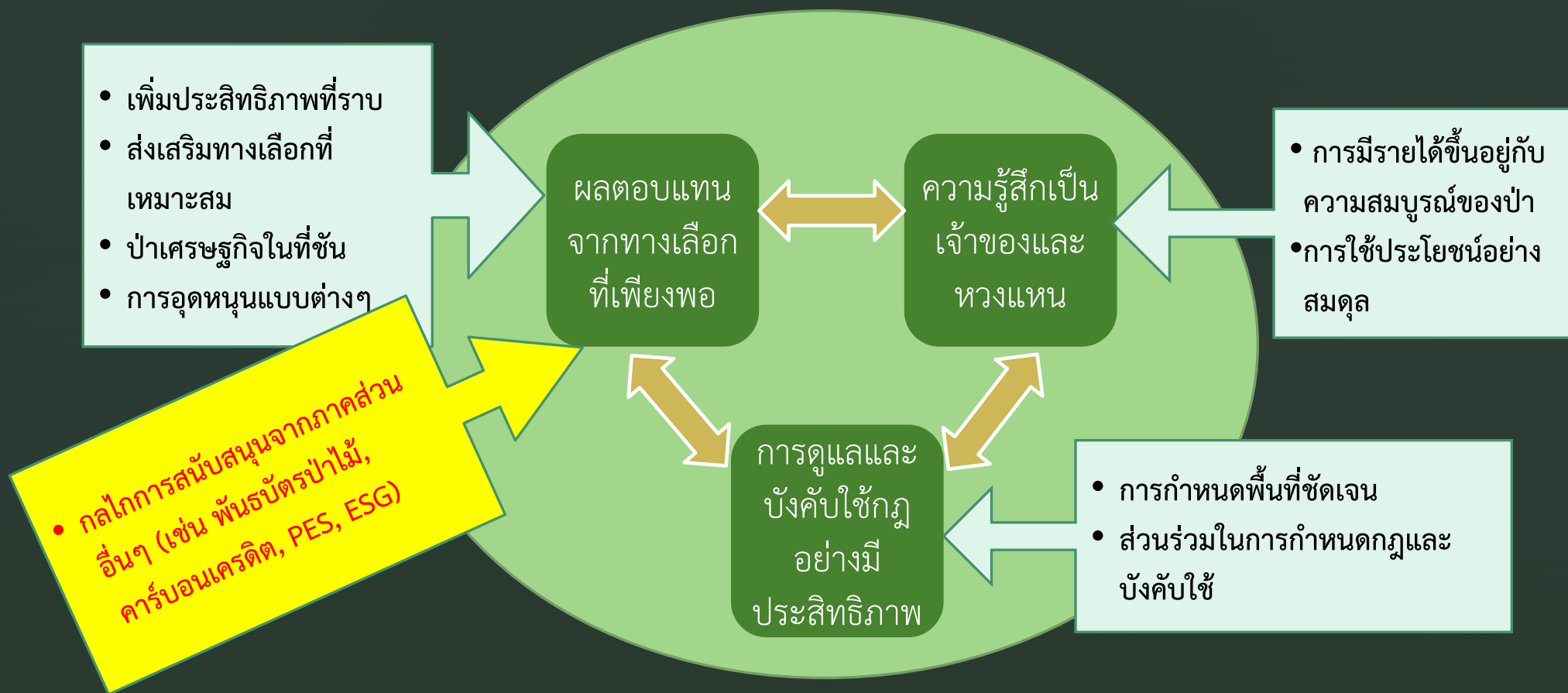
รศ.ดร.ลธิธิเดช พงศ์กิจวรสิน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เศรษฐศาสตร์
ECONOMICS
Chulalongkorn University

3 องค์ประกอบหลักที่นำไปสู่การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โดยชุมชน

องค์ประกอบ 1: ผลตอบแทน

แนวทางที่ 1

- พัฒนาที่ราบให้เหมาะสมขึ้น ปลุกพืชในที่ราบ (หมุนเวียนหลายชนิด) หยุดการเกษตรในที่ชันเพื่อปล่อยคืนเป็นป่า (เช่น บ้านเด่นพัฒนา)
- เหมาะสมในกรณีที่มีที่ราบที่พร้อมจะพัฒนาได้มาก

ผลตอบแทนพืชหมุนเวียนในที่ราบ

เฉลี่ย

รายได้ 38,555 บาท/ไร่

>

10 เท่า

ข้าวโพดที่ชัน

รายได้ 3,800 บาท/ไร่

องค์ประกอบ 1: ผลตอบแทน

แนวทางที่ 2

- พัฒนาที่ราบให้เหมาะสมขึ้น ปลุกพืชในที่ราบ (หมุนเวียนหลายชนิด) ปลุกพืชยืนต้นในที่ชัน (ป่าเศรษฐกิจ) (เช่น บ้านแคว้ง พื้นที่โครงการปิดทองหลังพระฯ)
- เหมาะสมในกรณีที่มีที่ราบปานกลาง อาจจะพัฒนาได้ไม่เต็มที่

ผลตอบแทนการปลูกพืชทดแทนในที่ชั้น

- มะม่วงหิมพานต์
 - 3-5 ปี เริ่มเก็บเกี่ยวได้กำไรสุทธิประมาณ 4,000 บาท/ไร่/ปี (ใกล้เคียงข้าวโพด)
 - เก็บเกี่ยวเต็มที่ (หลัง 5 ปี) ได้กำไรสุทธิประมาณ 10,000 บาท/ไร่/ปี (3-4 เท่า)
 - ปัจจัยสำคัญ: ความมั่นใจเรื่องสิทธิในการใช้ที่ดิน และต้องมีการแก้ปัญหาในช่วงที่เกษตรกรยังไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ (3-5 ปีแรก)
 - (แรงงาน เงินลงทุน ตลาด น้ำ ไม่เป็นปัญหามากนัก)

องค์ประกอบ 1: ผลตอบแทน

แนวทางที่ 3

- เน้นปลูกป่าทั้งหมด ประกอบอาชีพที่พึ่งพิงกับความอุดมสมบูรณ์ของป่า (เช่น อาชีพเก็บของป่า เลี้ยงโคกระบือในป่าที่บ้านน้ำมิด หรือการปลูกชาอัสสัมในป่าที่บ้านตาแวน ปลูกกาแฟได้ร่มไม้)
- เหมาะกับกรณีที่มีที่ราบน้อยมาก

ผลตอบแทนจากป่า

- ไม่ต้องลงทุน แต่ใช้เวลาในการฟื้นฟูประมาณ 10-20 ปี
 - รายได้จากการเก็บของป่า (การศึกษาอื่นๆ 500-1500 บาท/ไร่ บ้านน้ำมิดมีรายได้จากการเก็บน้ำผึ้งค่อนข้างสูง)
 - รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ในป่า (บ้านน้ำมิด เลี้ยงบ้านละ 15-20 ตัว ขายได้ 2-4 ตัวต่อปี รายได้ปีละ 6 หมื่น – 1 แสน ต่อครัวเรือน)
 - แหล่งอาหาร ลดรายจ่าย สร้างความมั่นคงในชีวิต
 - ปัจจัยสำคัญ: เกิดขึ้นได้ยากกว่าแนวทางอื่น ต้องมาจากการทำเป็นกลุ่ม ใช้เวลานาน (ต้องแก้ปัญหาคารขาดรายได้)
- ** แต่ถ้าทำได้ เป็นแนวทางที่มีประโยชน์มากที่สุด ประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม**

สมมติสถานการณ์

- หมู่บ้านหนึ่งมี 50 ครัวเรือน ทำข้าวโพดที่ชันครัวเรือนละ 40 ไร่ (รวม 2,000 ไร่)
- มีรายได้ประมาณ 150,000 บาทจากการทำข้าวโพด

ทางเลือกที่ 1

กรณีมีที่ราบมาก + ชลประทาน

ปลูกพืชหมุนเวียนที่ราบ 5 ไร่

คั้นพื้นที่ป่า 35 ไร่

พื้นที่ป่าธรรมชาติ 1,750 ไร่

โมเดลบ้านตัด บ้านเด่นพัฒนา

ทางเลือกที่ 2

กรณีมีที่ราบน้อย + ชลประทาน
พืชหมุนเวียนที่ราบ 2 ไร่ + ป่าเศรษฐกิจที่ชัน 9 ไร่
คื่นพื้นที่ป่า 29 ไร่
ป่าธรรมชาติ 1,450 ไร่ + ป่าเศรษฐกิจ 450 ไร่
(ต้องช่วยเหลือช่วงเปลี่ยนผ่าน)

โมเดลบ้านแคว้ง น้ำปาก-ห้วยธนู

ทางเลือกที่ 3

กรณีมีที่ราบน้อย + ไม่มีชลประทาน
ทำนาปี 2 ไร่ + ป่าเศรษฐกิจ 14 ไร่
คื่นพื้นที่ป่า 24 ไร่
ป่าธรรมชาติ 1,200 ไร่ + ป่าเศรษฐกิจ 600 ไร่
(ต้องช่วยเหลือช่วงเปลี่ยนผ่าน)

ภาพจากหน่วยจัดการต้นน้ำมิด

โมเดลน้ำมิด ห้วยม่วง

ทางเลือกที่ 4

กรณีไม่มีที่ราบ + ไม่มีชลประทาน

ป่าเศรษฐกิจที่ชั้น 16 ไร่

คื่นพื้นที่ป่า 24 ไร่

ป่าธรรมชาติ 1,200 ไร่ + ป่าเศรษฐกิจ 800 ไร่

(ต้องช่วยเหลือช่วงเปลี่ยนผ่าน)

โมเดลบ้านตาแว่น

ทางเลือกที่ 5

กรณีมีที่ราบน้อย + ไม่มีชลประทาน

ทำนาปี 2 ไร่

คื่นพื้นที่ป่า 38 ไร่

ป่าธรรมชาติ 1,900 ไร่

(ต้องช่วยเหลือช่วงเปลี่ยนผ่าน + การรวมกลุ่ม)

โมเดลน้ำมีด

ทางเลือกที่ 6

??

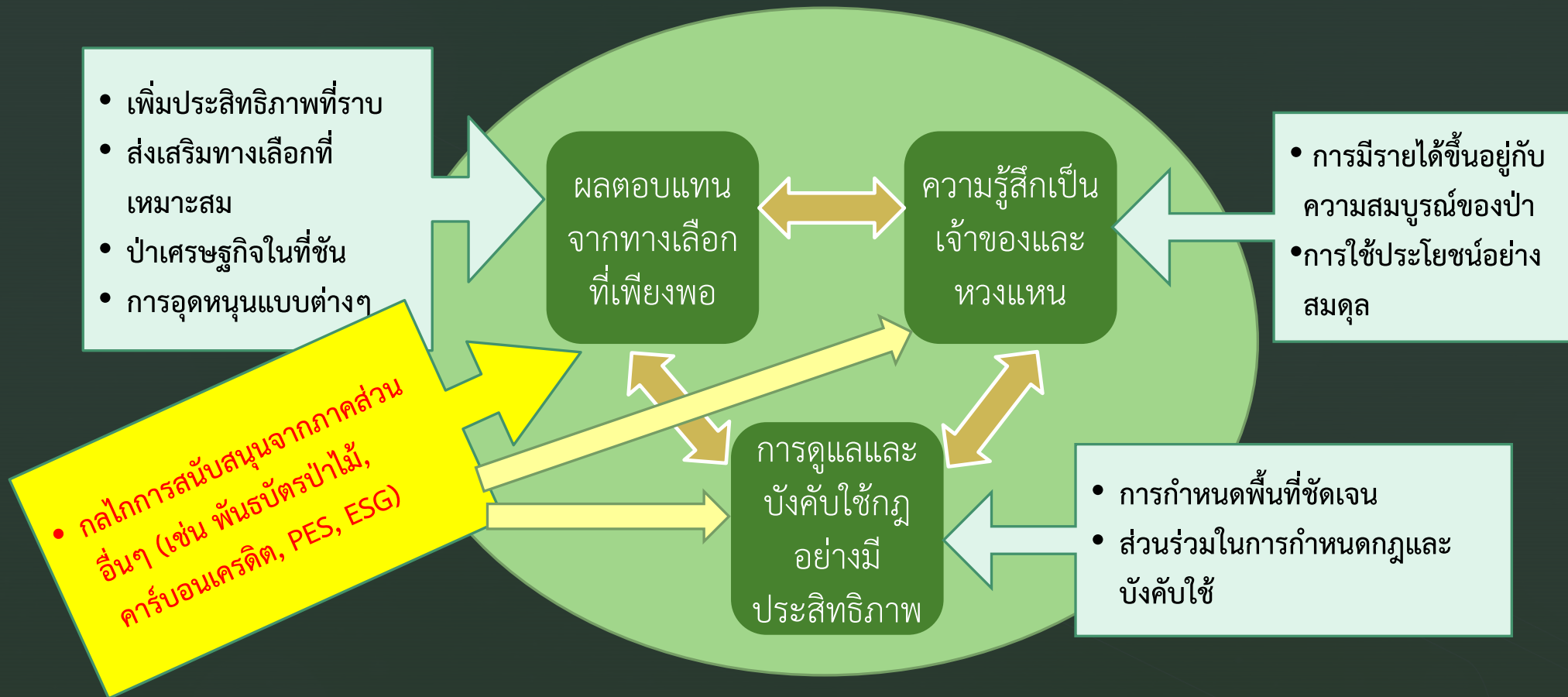
?

ผสมผสานอย่างไรให้เหมาะกับพื้นที่

โมเดล

3 องค์ประกอบหลักที่นำไปสู่การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โดยชุมชน

Take-home messages

- กลไกและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์จะช่วยส่งเสริมองค์ประกอบรายได้ได้ (โดยเฉพาะช่วงเปลี่ยนผ่าน)
- อีก 2 องค์ประกอบ (กฎระเบียบ และความเป็นเจ้าของ) ก็มีความสำคัญที่จะละเลยไม่ได้
- การพัฒนากลไก ต้องช่วยทำให้อีก 2 องค์ประกอบมีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น ด้วย เช่น ความชัดเจนของพื้นที่ สิทธิในการใช้ประโยชน์ การบังคับใช้กฎระเบียบ (บัญญัติท้องถิ่น)
- ขยายการมีส่วนร่วม จาก ภาครัฐ → ชุมชน → ภาคอื่นๆ (เอกชน / ประชาชน)